

ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ
Kırkdördüncü oturum
Cenevre, 15 Ocak-2 Şubat 2007

GENEL YORUM No. 10 (2007)

Çocuk Adaletinde Çocuk Hakları

I. Giriş

1. Çocuk Hakları Komitesi'ne (bundan böyle: Komite) sundukları raporlarda, Taraf Devletler çoğu zaman ceza yasasını ihlal ettikleri ileri sürülen, bunu ihlalle itham edilen veya bunu ihlal ettikleri kabul edilen çocukların, ki bu çocuklara "kanunla ilişki halindeki çocuklar" da denmektedir, haklarına hayli ayrıntılı bir dikkat atfetmektedirler. Komitenin periyodik raporlama ile ilgili rehber ilkeleri doğrultusunda, Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin (bundan böyle: ÇHS) 37'nci ve 40'inci maddelerinin uygulanması, Taraf Devletler tarafından sunulan bilgilerin ana odağıdır. Komite, ÇHS'ye uygun bir çocuk adaleti idaresi kurmak için sarf edilen çok miktarda çabayı takdirle not etmektedir. Ancak, birçok Taraf Devletin, örneğin usule ilişkin haklar, kanunla ilişkiye girmiş çocuklar hakkında yapılan işlemlerde adli kovuşturmayla başvurulmamasını sağlamak için gerekli tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulanması ve özgürlükten yoksun bırakmanın sadece son çare olarak başvurulmuş bir tedbir olarak kullanılması alanlarında ÇHS ile tam uyuma ulaşmak için hala uzun bir yol kat etmesi gerektiği de açıktır.

2. Komite, çocukların kanunla ilişkiye girmesini önlemek için Taraf Devletlerin aldığı tedbirler hakkında bilgi olmaması konusunda da eşit derecede kaygılıdır. Bu, çocuk adaleti alanında kapsamlı bir politika olmamasının bir sonucu olabilir. Bu, ayrıca, kanunla ilişki halindeki çocuklara yönelik muamele hakkında birçok Taraf Devletin neden sadece (çok) sınırlı istatistiksel veriler sağladığını da açıklayabilir.

Taraf Devletlerin çocuk adaleti alanındaki performanslarının gözden geçirilmesinde edinilen deneyimler bu Genel Yorumun nedenini oluşturmakta olup; bu Genel Yorum yoluyla Komite, Taraf Devletlere, ÇHS'ye uygun olarak bir çocuk adaleti idaresi oluşturma çabalarına ilişkin daha ayrıntılı rehberlik ve tavsiyeler sunmak istemektedir. Diğerlerinin yanında yönlendirme ve onarıcı adalet gibi alternatif tedbirlerin kullanımını desteklemesi gereken çocuk adaleti, Taraf Devletlere, kanunla ilişkiye girmiş çocuklara sadece bu çocukların en yüksek yararlarına değil, tüm toplumun kısa ve uzun vadeli yararlarına hizmet edecek etkin bir şekilde yanıt verme olasılıkları sunar.

II. Genel Yorumun hedefleri

3. Başlarken, Komite, ÇHS'nin Taraf Devletlere kapsamlı bir çocuk adaleti politikası geliştirme ve uygulama yükümlülüğü getirdiğinin altını çizmek ister. Bu kapsamlı yaklaşım, ÇHS'nin 37'inci ve 40'inci maddelerinde yer alan belirli hükümlerin uygulanmasıyla sınırlanmamalı, ÇHS Madde 2, 3, 6

ve 12’de koruma altına alınan genel ilkeleri ve Madde 4 ve 39 gibi ÇHS’nin tüm diğer ilgili maddelerini de göz önüne almalıdır. Bu nedenle, bu Genel Yorumun hedefleri şunlardır:

- Taraf Devletleri ÇHS’yi temel alan ve ÇHS’ye uygun olarak çocuk suçluluğunu önlemek ve ele almak için kapsamlı bir çocuk adaleti politikası geliştirmeye ve uygulamaya, ve bununla ilgili olarak 1997/30 sayılı ECOSOC Kararı ile kurulan ve OHCHR, UNICEF, UNODC ve STK temsilcilerinden oluşan Kurumlararası Çocuk Adaleti Paneli’nden tavsiye ve destek almaya teşvik etmek;
- Taraf Devletlere bu kapsamlı çocuk adaleti politikasının içeriğine yönelik rehberlik ve tavsiyeler sunmak, bunu yaparken çocuk suçluluğunun önlenmesine, çocuk suçluluğuna adli kovuşturmayla başvurmadan karşılık verme olanağı veren alternatif tedbirlerin ihdasına ve ÇHS’nin 37’inci ve 40’ıncı maddelerinde yer alan tüm diğer hükümlerin yorumlanmasına ve uygulanmasına özellikle özen göstermek;
- Ulusal ve kapsamlı bir çocuk adalet politikasına diğer uluslararası standartların, özellikle de Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları), Özgürlüklerinden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) ve Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkelerinin (Riyad İlkeleri) entegre edilmesini desteklemek.

III. Çocuk Adaleti: kapsamlı bir politikanın öncü ilkeleri

4. ÇHS’nin gereklerini daha ayrıntılı bir şekilde ele almadan önce, Komite öncelikle çocuk adaletine yönelik kapsamlı bir politikanın öncü ilkelerinden bahsedecektir. Çocuk adaletinin uygulanmasında, Taraf Devletler ÇHS’nin 2, 3, 6 ve 12’nci maddelerinde yer alan genel ilkeleri ve ÇHS’nin 37’inci ve 40’ıncı maddelerinde koruma altına alınan temel çocuk adaleti ilkelerini sistematik bir şekilde uygulamalıdır.

4a. Ayrımcılık olmaması (madde 2). Taraf Devletler, kanunla ilişki halindeki tüm çocuklara eşit muamele edilmesini sağlamak için tüm gerekli tedbirleri almalıdır. Sokak çocukları; ırksal, etnik, dini veya dilsel azınlıklara mensup çocuklar; yerli halktan olan çocuklar; kız çocuklar; engelli çocuklar ve mükerrer şekilde kanunla ilişkiye giren çocuklar gibi savunmasız çocuk gruplarını ilgilendirebilen ve tutarlı bir politikanın eksikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilen fiili (de facto) ayrımcılık ve eşitsizliklere özellikle dikkat edilmelidir. Bu anlamda, çocuk adaletinin idaresinde yer alan tüm profesyonellerin eğitilmesi önemlidir (bakınız aşağıda paragraf 33); aynı şekilde suça itilen çocuklara eşit muameleyi arttıran ve tazminat, telafi ve düzeltme olanakları sunan kural, yönetmelik veya protokollerin oluşturulması da önemlidir.

Kanunla ilişki halindeki birçok çocuk, örneğin eğitime veya işgücü piyasalarına erişmeye çalıştıklarında, ayrımcılığın da mağdurları haline gelmektedirler. Diğerlerinin yanında, (eskiden) suça karışmış çocuklara toplumla yeniden bütünleşme çabalarında uygun destek ve yardımı sağlamak ve bu çocukların toplum içinde yapıcı bir rol üstlenme haklarını (ÇHS Madde 40(1)) vurgulayan kamu kampanyaları düzenlemek yoluyla bu tür ayrımcılığı önlemek için tedbirlerin alınması gereklidir.

Ceza kanunlarının çocuklarda serserilik, okul asma, evden kaçma veya diğer edimler gibi çoğu zaman psikososyal veya sosyoekonomik sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkan davranış bozukluklarını suç haline getiren hükümler içermesi hayli yaygındır. Kız çocuklarının ve sokak çocuklarının çoğu zaman bu suçlu addetme (kriminalizasyon) uygulamasının mağdurları olması özellikle bir kaygı konusudur. Statü Suçları olarak da bilinen bu fiiller, yetişkinler tarafından işlendiğinde suç olarak görülmemektedir. Komite, Taraf Devletlere, çocuklar ve yetişkinler için hukuk çerçevesinde eşit muameleyi tesis etmek için Statü Suçları ile ilgili hükümleri kaldırmalarını tavsiye etmektedir. Bu

anlamda, Komite ayrıca Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri) madde 56'ya atıfta bulunmaktadır: “Gençlerin daha sonradan suça, lekeli ve ezik bir yaşama itilmelerini önlemek için bir yetişkin tarafından işlendiğinde suç niteliğinde kabul edilmeyen ya da ceza konusu olmayan fiiller bir genç tarafından işlenirse yaptırıma bağlanmamasını öngören yasal metinler kabul edilmelidir.”

Buna ek olarak, serserilik, sokaklarda amaçsızca dolaşmak ya da evden kaçmak gibi davranışlarla, ebeveynlere ve/veya diğer bakım sorumlularına etkili destek sağlanması ve bu davranışların temelinde yatan sorunları ele alan tedbirler alınmasını içeren, çocuğu korumaya yönelik tedbirler yoluyla başa çıkılmalıdır.

4b. Çocuğun yüksek yararı (madde 3). Çocuk adaletinin idaresi bağlamında alınan tüm kararlarda, çocuğun yüksek yararı temel düşüncedir. Çocuklar, bedensel ve psikolojik gelişimleri ve duygusal ve eğitsel ihtiyaçları açısından yetişkinlerden farklıdır. Bu farklılıklar, kanunla ilişkiye girmiş çocukların daha az kusurlu olmasının temelini oluşturur. Bu ve diğer farklılıklar ayrı bir çocuk adalet sisteminin sebeplerini oluşturur ve çocuklar için farklı bir muameleyi gerekli kılar. Çocuğun yüksek yararının korunması demek, örneğin ceza hukukunun geleneksel amaçlarının (bastırma/cezalandırma) suça itilen çocuklar söz konusu olduğunda rehabilitasyonun ve onarıcı adaletin önünü açması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu, etkili kamu güvenliğine özen gösterme yoluyla yapılabilir.

4c. Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı (madde 6). Her çocuğun doğuştan sahip olduğu bu hak, çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik etkili ulusal politika ve programların geliştirilmesinde Taraf Devletlere yol göstermeli ve ilham vermelidir; zira, suçluluğun bir çocuğun gelişimi üzerinde (çok) olumsuz bir etki yarattığı aşikardır. Dahası, bu temel hak, çocuk suçluluğuna çocuğun gelişimini destekleyen yollarla karşılık verme yönünde bir politikayla sonuçlanmalıdır. İdam cezası ve salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis, ÇHS Madde 37(a)'da açıkça yasaklanmıştır (bakınız aşağıda paragraf 27-28). Özgürlükten yoksun bırakma, çocuğun uyumlu gelişimi üzerinde (çok) olumsuz sonuçlar doğurur ve çocuğun toplumla yeniden bütünleşmesini ciddi şekilde engeller. Bu açıdan, ÇHS madde 37(b), bir çocuğu tutuklama, alıkoyma ve hapis yoluyla dahil olmak üzere özgürlüğünden yoksun bırakmanın ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp uygun olabilecek en kısa süreyle sınırlı tutulması gerektiğini, böylece çocuğun gelişme hakkının tamamen sayılması ve sağlanması gerektiğini (bkz aşağıda paragraf 29) açıkça öngörmektedir.¹

4d. İfade özgürlüğü hakkı (madde 12). Çocuğun kendini etkileyen her konuda görüşlerini özgürce ifade etme hakkına tamamen saygı gösterilmeli, bu hak çocuk adalet sürecinin her aşamasında uygulanmalıdır (bakınız aşağıda para. 23 bent c). Komite, çocuk adalet sistemindeki çocukların seslerinin iyileştirme ve reform için ve hakların gerçekleştirilmesi için giderek kuvvetli bir güç haline geldiğini not etmektedir.

4e. Saygınlık (madde 40(1)). ÇHS, kanunla ilişki halindeki çocuklara gösterilecek muamele için bir dizi temel ilke sunmaktadır:

- Çocuğun saygınlık ve değer duygusuyla tutarlı muamele. Bu ilke, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHB) 1'inci maddesinde koruma altına alınan, tüm insanların hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğduğu yönündeki temel insan hakkını yansıtmaktadır. Bu doğuştan gelen ve ÇHS'nin önsözünde açıkça atıfta bulunulan saygınlık ve değer hakkının, kolluk kurumlarıyla olan ilk temastan başlayarak çocuk için gerçekleştirilecek tüm tedbirlerin uygulanması aşamasına kadar çocukla ilişkili tüm süreç boyunca sayılması ve korunması gerekmektedir;

¹ ÇHS'de tanıdığı şekliyle özgürlüğünden yoksun bırakılmış bir çocuğun haklarının kanunla ilişki içindeki çocuklar ve bakım, koruma veya tedavi amaçları çerçevesinde akıl sağlığı, eğitim, bağımlılık tedavisi, çocuk koruma veya göç kurumları dahil olmak üzere kurumlara yerleştirilen çocuklar için de geçerli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır

- Çocuğun başkalarının insan haklarına ve özgürlüklerine duyduğu saygıyı pekiştiren muamele. Bu ilke, önsözde yer alan ve çocuğun Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda ilan edilen idealler ruhuyla yetiştirilmesi gerektiği ile ilgili ifadeyle aynı doğrultudadır. Bu ilke ayrıca, çocuk adalet sistemi içinde, çocuğun eğitiminin ve çocuğa yönelik muamelenin insan haklarına ve özgürlüklerine olan saygısının geliştirilmesi amacına yönelik olması gerektiği anlamına gelmektedir (bakınız ÇHS madde 29(1)(b) ve eğitimin amaçlarına ilişkin GG no.1). Çocuk adaletinin bu ilkesinin ÇHS Madde 40 (2)'de tanınan adil yargılanma garantilerinin tamamen sayılmasını ve uygulanmasını gerektirdiği açıktır (bakınız aşağıda paragraf 23). Eğer polisler, savcılar, hakimler ve denetimli serbestlik görevlileri gibi çocuk adaletinde yer alan kilit aktörler bu garantileri tamamen saymıyor ve korumuyorsa, çocuğun önündeki bu kötü örnekler karşısında başkalarının insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını nasıl bekleyebilirler?
- Çocuğun yaşını göz önüne alan ve çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını ve toplum içinde yapıcı bir rol üstlenmesini destekleyen muamele. Bu ilke, çocuğun kolluk kurumlarıyla olan ilk temasından başlayarak çocukla ilgili tüm tedbirlerin uygulanması aşamaları boyunca, çocukla ilişkili tüm süreç boyunca uygulanmalı, gözlenmeli ve saygı gösterilmelidir. Bu ilke, çocuk adaletinin idaresinde yer alan tüm profesyonellerin çocuk gelişimi, çocuğun dinamik ve devam eden büyümesi, çocuğun esenliği için nelerin uygun olduğu ve çocuğa yönelik şiddetin fark edilir biçimleri hakkında bilgili olmalarını gerektirir.
- Çocuğun saygınlığına saygı göstermek, kanunla ilişki halindeki çocuğa gösterilen muamelede tüm şiddet biçimlerinin yasaklanmasını ve önlenmesini gerektirir. Komitenin aldığı raporlar göstermektedir ki şiddet, polisle ilk irtibattan başlayarak, mahkeme öncesi gözaltı sırasında ve özgürlükten yoksun bırakma cezasına çarptırılan çocuklar için çocuğun tedavi tesislerinde ve diğer tesislerde kaldığı süreler boyunca çocuk adalet sürecinin tüm aşamalarında meydana gelmektedir. Komite, Taraf Devletleri bu şiddeti önlemek için etkili tedbirleri almaya ve faillerin yargı önüne getirilmesini sağlamaya ve Ekim 2006'da BM Genel Kurulu'na sunulan BM Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırması raporunda (A/61/299) yer verilen tavsiyeleri etkili bir şekilde takip etmeye çağırmaktadır.

Komite, kamu güvenliğini korumanın adalet sisteminin meşru amaçlarından olduğunu kabul etmektedir. Ancak, Komite, ÇHS'de koruma altına alındığı üzere çocuk adaletinin öncü ve kapsamlı ilkelerine tam saygı göstermek ve bu ilkeleri tam olarak uygulamak yoluyla bu amaca en iyi şekilde hizmet edileceği görüşündedir.

IV. Çocuk Adalet Sistemi: kapsamlı bir politikanın esas öğeleri

Çocuk adaleti için kapsamlı bir politika, aşağıdaki esas öğeleri ele almalıdır: çocuk suçluluğunun önlenmesi; adli kovuşturmayla başvurmadan gerçekleştirilecek müdahaleler ve adli kovuşturma bağlamındaki müdahaleler; asgari ceza sorumluluğu yaşı ve çocuk adalet sistemi için üst yaş sınırı; adil yargılanmaya yönelik teminatlar; ve mahkeme öncesi gözaltı ve mahkeme sonrası hapis dahil, özgürlükten yoksun bırakma.

A. Çocuk suçluluğunun önlenmesi

5. ÇHS'nin uygulanmasında en önemli hedeflerden biri, çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin ve zihinsel ve bedensel yetilerinin tamamen ve uyum içinde gelişmesini desteklemektir (ÇHS, önsöz ve madde 6 ve 29). Çocuk, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyarak yapıcı bir rol üstlenebileceği (ÇHS madde 29 ve 40) özgür bir toplumda bireysel ve sorumluluk sahibi bir hayat

yaşamaya hazırlıklı olmalıdır (ÇHS önsöz ve madde 29). Bu anlamda, anne babalar çocuğa, çocuğun gelişen yeterlikleri ile tutarlı olacak şekilde, çocuğun Sözleşmede tanınan haklarını ifasında uygun yönlendirme ve rehberliği sağlama sorumluluğuna sahiptir. Bunlar ve ÇHS'nin diğer hükümleri ışığında, çocuğun suç faaliyetlerine karışma riskini arttıracak veya ciddi boyuta getirebilecek koşullarda büyümesinin çocuğun yüksek yararına olmayacağı açıktır. Yeterli yaşam standardına sahip olma hakkı (ÇHS madde 27), erişilebilir en yüksek sağlık standardına ve sağlık hizmetlerine erişim hakkı (ÇHS madde 24), eğitim hakkı (ÇHS madde 28 ve 29), her türlü bedensel veya zihinsel şiddet, yaralama veya istismar biçimine karşı korunma hakkı (ÇHS madde 19) ve ekonomik ve cinsel sömürüden korunma hakkı (ÇHS madde 32 ve 34) ile çocukların bakımı ve korunması için diğer uygun hizmetleri alma hakkının eşit ve tam olarak uygulanması için çeşitli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

6. Yukarıda belirtildiği gibi, çocuk suçluluğunu önlemeyi amaçlayan bir tedbirler paketi içermeyen bir çocuk adaleti politikasının ciddi eksiklikleri olacaktır. Taraf Devletler, 14 Kasım 1990 tarihinde BM Genel Kurulu'nda kabul edilen (45/112 sayılı karar) Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkelerini (Riyad İlkeleri) kendi kapsamlı ulusal çocuk adaleti politikalarına tamamen entegre etmelidirler.

7. Komite, Riyad İlkelerini tamamen desteklemekte olup, özellikle aile, toplum, akran grupları, okullar, mesleki eğitim ve iş dünyası yoluyla ve gönüllü kuruluşlar yoluyla tüm çocukların başarılı bir şekilde sosyalleşmesini ve toplumla bütünleşmesini kolaylaştıran önleme politikalarına vurgu yapılması gerektiğini kabul etmektedir. Bu, diğerlerinin yanında, önleme programlarının özellikle savunmasız olan aileler için destek sağlanmasına, okulların temel değerlerin öğretilmesinde (çocukların ve velilerin kanunlar çerçevesindeki hak ve özgürlükleri dahil) yer almasını sağlamaya ve risk altındaki gençlerin özel bakım ve ilgi almasını sağlamaya odaklanması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, okulu bırakan ya da başka sebeplerle eğitimlerini tamamlamayan çocuklara da özel ilgi atfedilmesi gerekmektedir. Akran grubu desteğinin kullanılması ve ebeveynlerin güçlü katılımının sağlanması tavsiye edilmektedir. Taraf Devletler ayrıca çocukların, özellikle de mükerrer şekilde kanunla ilişkiye giren çocukların özel ihtiyaçlarına, sorunlarına, kaygılarına ve yararlarına cevap veren ve ailelere uygun danışmanlık ve rehberliği sağlayan toplum temelli hizmetler ve programlar geliştirmelidir.

8. ÇHS'nin 18 ve 27'nci maddeleri anne babaların çocuklarını yetiştirme sorumluluğunun önemini teyit etmektedir; ancak ÇHS aynı zamanda Taraf Devletlerin, ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirmelerinde ebeveynlere (veya diğer bakım sorumlularına) gerekli yardımı sağlamalarını gerektirmektedir.

Yardım tedbirleri sadece olumsuz durumların önlenmesine değil, aynı zamanda ve daha çok ebeveynlerin sosyal potansiyellerinin desteklenmesine odaklanmalıdır. Ebeveyn eğitimi, ebeveyn-çocuk etkileşimini arttırmaya yönelik programlar ve ev ziyaret programları gibi, çocuğun çok küçük yaşta olduğu dönemlerde başlayabilen ev ve aile temelli önleme programları konusunda zengin bir bilgi birikimi vardır. Ek olarak, Erken Çocukluk Eğitiminin çocuğun gelecekte şiddet ve suç olaylarına karışma oranının daha düşük olmasıyla ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Toplum düzeyinde, risk odaklı bir önleme stratejisi olan Communities that Care (CTC) gibi programlarla olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

9. Taraf Devletler, ÇHS madde 12 uyarınca çocukların ve ebeveynlerin, toplum liderlerinin ve diğer kilit aktörlerin (örn., STK'lar, denetimli serbestlik hizmetleri ve sosyal çalışma temsilcileri) önleme programlarının geliştirilmesine ve uygulanmasına katılmasını tamamen desteklemeli ve teşvik etmelidir. Bu katılımın niteliği, bu programların başarısında kilit bir faktördür.

Komite, Taraf Devletlere etkili önleme programları geliştirme çabalarında Kurumlararası Çocuk Adaleti Paneli'nden destek ve danışmanlık almalarını tavsiye eder.

B. Müdahaleler/Yönlendirme (ayrıca bakınız aşağıda Kısım E)

10. Hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocukların muamelesinde Devlet makamlarının kullanabileceği iki tür müdahale vardır: adli işlemlere başvurmadan uygulanacak tedbirler ve adli işlemler bağlamında uygulanacak tedbirler. Komite, Taraf Devletlere, bu süreçte çocuğun insan haklarının ve yasal güvencelerinin tam saygı görmesinin ve korunmasının sağlanması için her türlü özenin gösterilmesi gerektiğini hatırlatır.

Mükerrer suça itilen çocuklar da dahil olmak üzere kanunla ihtilaf halindeki çocuklar, çocuğun toplumla yeniden bütünleşmesini ve toplumda yapıcı bir rol üstlenmesini destekleyecek şekillerde muamele görme hakkına sahiptir (ÇHS madde 40(1)). Bir çocuğun tutuklanması, gözaltına alınması veya hapsedilmesi ancak başvurulacak son çare olarak kullanılabilir (ÇHS madde 37(b)). Bu nedenle, - çocuk adaletine yönelik kapsamlı bir politikanın bir parçası olarak - çocukların esenliklerine uygun ve içinde buldukları şartlara ve işledikleri suça orantılı bir şekilde muamele görmesini sağlamak için geniş bir etkili tedbirler dizisi geliştirmek ve uygulamak gereklidir. Özellikle, koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin mevcut olması gerekmektedir. (ÇHS madde 40(4) CRC).

11. Adli kovuşturmayla başvurmadan müdahale.

ÇHS Madde 40(3) uyarınca, Taraf Devletler uygun bulunduğu ve istenir olduğu takdirde, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemler alınmasını desteklemeye çabalayacaktır. Suça itilen çocukların çoğunluğunun sadece hafif suçlar işledikleri gerçeği göz önüne alındığında, çocuğun çocuk adaleti/ceza kovuşturması süreçlerinden çıkartılarak alternatif (sosyal) hizmetlere (=yönlendirme) sevk edilmesini içeren bir dizi tedbiri uygulamak, bir çok durumda kullanılabilir ve kullanılması gereken, iyi yerleşmiş bir uygulama haline gelmelidir.

12. Komitenin kanaatine göre, Taraf Devletlerin kanunla ilişki halindeki çocuklar için adli kovuşturmayla başvurmaksızın işlem yapılmasına yönelik tedbirleri destekleme yükümlülüğü, dükkan hırsızlığı veya hasarın sınırlı olduğu diğer malvarlığına karşı suçlar gibi hafif suçlar işleyen çocuklar ve ilk kez suç işleyen çocuklar için de, bunlarla sınırlı olmamak kaydıyla, geçerlidir. Taraf Devletlerin çoğunda, istatistikler çocuklar tarafından işlenen suçların büyük bir kısmının (ve çoğu zaman çoğunluğunun) bu kategorilere girdiğini göstermektedir. Bu tür vakaların hepsini mahkemede ceza hukuku usullerine başvurmadan ele almak, ÇHS Madde 40 (1)de belirtilen ilkelere uygun düşmektedir. Çocuğun damgalanmasını önlemeye ek olarak, bu yaklaşım hem çocuklar için hem de kamu güvenliğinin menfaatleri için iyi sonuçlar vermekte olup, daha etkin maliyetli olduğu da kanıtlanmıştır.

Taraf Devletler, kanunla ilişki halindeki çocuklar için yapılacak işlemlerde adli kovuşturmayla başvurulmamasına yönelik tedbirleri çocuk adalet sistemlerinin tümleşik bir parçası haline getirmeli ve böylece çocukların insan haklarının ve yasal güvencelerinin tamamen saygı görmesini ve korunmasını sağlamalıdır (ÇHS madde 40(3)(b)).

13. Kanunla ilişki halindeki çocuklar için yapılacak işlemlerde adli kovuşturmayla başvurulmamasına yönelik tedbirlerin tam doğasının ve içeriğinin nasıl olacağına karar vermek ve bu tedbirlerin uygulanması için gerekli yasal ve diğer önlemleri almak Taraf Devletlerin tasarrufuna bırakılmıştır.

Yine de, bazı Taraf Devletlerden gelen raporlarda sunulan bilgiler temelinde, örneğin sosyal çalışma ya da denetimli serbestlik görevlileri tarafından gözetim veya rehberlik verilmesi, toplum hizmeti, ailelere danışmanlık hizmetleri verilmesi ve mağdurlar için tazminat ve telafi olanağı sunan diğer onarıcı adalet biçimleri gibi çeşitli toplum temelli programların geliştirilmiş olduğu açıktır. Diğer

Taraf Devletler bu deneyimlerden yararlanmalıdır. İnsan haklarına ve yasal güvencelere tam saygı söz konusu olduğu sürece, Komite ÇHS madde 40'ın ilgili kısımlarına atıfta bulunarak aşağıdakileri vurgular:

- Yönlendirme (= hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuklar için adli kovuşturma içermeyen önlemler alınması) sadece çocuğun iddia edilen suçu işlediği, sorumluluğu özgür iradesiyle ve kendi isteğiyle kabul ettiği ve bu kabulü almak için kendisine karşı hiçbir korkutma veya baskı uygulanmadığı ve son olarak çocuğun suçun sorumluluğunu kabul etmiş olmasının daha sonraki hukuki işlemlerde kendisine karşı kullanılmayacağına dair ikna edici kanıtlar varsa kullanılmalıdır;
- Çocuk, yönlendirmeye özgür iradesiyle ve kendi isteğiyle, yazılı olarak muvafakat vermeli; bu muvafakat ise tedbirin doğası, içeriği ve süresi hakkında ve işbirliği yapmamanın veya tedbiri gerçekleştirmemenin veya tamamlamamanın sonuçları hakkında yeterli ve özel bilgiye dayanmalıdır. Anne babanın katılımını güçlendirmek açısından, Taraf Devletler ayrıca ebeveynlerin muvafakatini istemeyi, özellikle çocuğun 16 yaşından küçük olduğu hallerde, düşünebilir;
- Kanun, hangi hallerde yönlendirmenin mümkün olduğunu belirten belirli hükümler içermeli ve polisin, savcılarının ve/veya bu konularda kararlar alacak diğer kurumların yetkileri, özellikle çocuğun ayrımcılığa karşı korunması için, düzenlenmeli ve gözden geçirilmelidir;
- Çocuğa, yetkili makam tarafından teklif edilen yönlendirmenin uygunluğu ve arzu edilirliliği hakkında ve tedbirin yeniden gözden geçirilmesi olasılığı hakkında yasal veya diğer uygun yardımlara başvurma olanağı verilmelidir;
- Yönlendirme tedbirinin çocuk tarafından tamamlanması, davanın kesin ve nihai bir şekilde kapanmasıyla sonuçlanmalıdır. İdari amaçlar ve gözden geçirme amaçları için yönlendirmeye ilişkin gizli kayıtları tutmak mümkün olsa da, bunlar “sabıka kayıtları” olarak görülmemeli ve daha önce hakkında yönlendirme kararı alınmış bir çocuk önceden hüküm giymiş olarak görülmemelidir. Bu olayla ilgili herhangi bir kayıt tutulması durumunda, bu bilgiye erişim sadece, kanunla ilişki halindeki çocuklarla ilgilenme yetkisine sahip yetkili makamlara ve, örneğin en fazla bir yıl gibi, sınırlı bir süre için verilmelidir.

14. Adli kovuşturma bağlamındaki müdahaleler.

Yetkili bir makam tarafından (çoğu zaman savcılık) adli kovuşturma başlatıldığında, adil ve hakkaniyetli yargılanma ilkeleri uygulanmalıdır (bakınız aşağıda Kısım D). Aynı zamanda, çocuk adalet sistemi, kanunla ilişki halindeki çocuklar için sosyal ve/veya eğitsel tedbirlerin kullanılmasına yönelik ve özgürlükten yoksun bırakma ve özellikle mahkeme öncesi gözaltı tedbirlerinin kullanımını sadece son çare olarak başvurulabilecek tedbirler olarak katı bir şekilde sınırlamaya yönelik yeterli olanak sağlamalıdır. Kovuşturmanın yerleştirme düzenlemeleri aşamasında, özgürlükten yoksun bırakma sadece son çare olarak başvurulacak bir tedbir olarak ve uygun olan en kısa süreler için kullanılmalıdır (ÇHS madde 37(b)). Bu, rehberlik ve gözetim kararları, denetimli serbestlik, toplum izleme veya gündüz bildirim merkezleri ve erken tahliye olasılıkları gibi düzenlemelerin asgari düzeyde ve etkili bir şekilde kullanılmasına olanak vermek için Taraf Devletlerin iyi eğitilmiş denetimli serbestlik hizmetlerine sahip olması gerektiği anlamına gelmektedir.

15. Komite, ÇHS madde 40(1) uyarınca, yeniden topluma kazandırmanın çocuğun içinde bulunduğu topluma tam katılımını engelleyebilecek damgalama, toplumdan soyutlama ya da olumsuz bir imaj çizme gibi eylemlerin yapılmamasını gerektirdiğini Taraf Devletlere hatırlatır. Kanunla ilişki

halindeki bir çocuk için çocuğun yeniden topluma kazandırılmasını destekleyen tedbirler uygulamak, çocuğun içinde yaşadığı toplumun tam ve yapıcı bir üyesi haline gelmesini destekleyen tüm adımların atılmasını gerektirir.

C. Yaş ve kanunla ilişki halindeki çocuklar

16. Asgari ceza sorumluluğu yaşı (ACSY).

Taraf Devletlerin raporları, çok çeşitli asgari ceza sorumluluğu yaşının varlığını göstermektedir. Bunlar 7 veya 8 gibi çok küçük yaşlardan, 14 veya 16 gibi övgüye değer yaşlara kadar değişmektedir. Hayli fazla sayıda Taraf Devlet, ceza sorumluluğu için iki asgari yaş uygulamaktadır. Suçun işlendiği zamanda asgari yaşın alt sınırında veya bu sınırın üstünde ama asgari yaşın üst sınırının altında olan kanunla ilişki halindeki çocuklar ancak bu anlamda gereken olgunluğa erişmişlerse ceza sorumluluğuna sahip varsayılmaktadır. Bu olgunluğun değerlendirilmesi ise çoğu zaman bir psikoloji uzmanının görüşlerine başvurma gereği aranmaksızın mahkemeye/hakime bırakılmakta ve çoğu zaman uygulamada ciddi suçların söz konusu olduğu davalarda asgari yaşın alt sınırının kullanılmasıyla sonuçlanmaktadır. İki asgari yaş kullanan bu sistem çoğunlukla sadece akıl karıştırıcı olmakla kalmayıp, çok fazla şeyi mahkemenin/hakimin tasarrufuna bırakmakta ve ayrımcı uygulamalarla sonuçlanabilmektedir.

Geniş bir aralığa yayılan bu asgari ceza sorumluluğu yaşlarının ışığında, Komite Taraf Devletlere asgari ceza sorumluluğu yaşıyla ilgili açık rehberlik ve tavsiyeler sunma ihtiyacını hissetmektedir.

ÇHS Madde 40 (3), Taraf Devletlerin diğerlerinin yanında (bkz. bent a) ceza yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırı altındaki çocuğun ceza sorumluluğunun olmadığını kabulü için çaba göstermesini gerektirmekte, ancak bu kapsamda belli bir asgari yaştan bahsetmemektedir.

Komite bu hükmü Taraf Devletler için bir asgari ceza sorumluluğu yaşı belirleme yükümlülüğü olarak anlamaktadır. Bu asgari yaş aşağıdaki anlamlara gelmektedir:

- bu asgari yaşın altında olup da suç işleyen çocuklar bir ceza hukuku usulünde sorumlu tutulamaz. (Çok) küçük yaştaki çocuklar bile ceza kanununu ihlal etme kapasitesine sahiptir; ancak ACSY'nin altındaki bir yaştaiken bir suç işlemeleri durumunda tartışmasız varsayım bu çocukların resmi olarak isnat edilemeyeceği ve bir ceza hukuku usulünde sorumlu tutulamayacağıdır. Bu çocuklar için gerekirse, en yüksek yararlarına olacak şekilde, özel koruyucu tedbirler alınabilir;
- bir suçun işlendiği (ya da ceza kanununun ihlal edildiği) sırada ACSY ve üstündeki bir yaşta ancak 18 yaşından küçük (bakınız bundan sonraki 19-21. paragraflar) olan çocuklar resmen itham edilebilir ve ceza hukuku usullerine tabi tutulabilir. Ancak, nihai yerleştirme düzenlemeleri de dahil olmak üzere bu usuller, bu Genel Görüşte ayrıntılı bir şekilde anlatılan ÇHS ilkeleriyle ve hükümleriyle tam uyum içinde olmalıdır.

Beijing Kuralları'nın 4'üncü kuralı, duygusal, zihinsel ve entelektüel olgunluk olguları göz önünde bulundurularak söz konusu ACSY'nin başlangıcının çok küçük bir yaş düzeyinde sabitlenmemesini tavsiye etmektedir. Bu kural doğrultusunda, Komite Taraf Devletlere ACSY'yi çok düşük bir yaş düzeyinde belirlememe ve mevcut olan düşük yaş düzeylerindeki ACSY'leri uluslararası kabul edilebilir düzeylere çıkarma tavsiyesinde bulunmuştur. Bu tavsiyelerden, 12 yaşın altındaki bir asgari ceza sorumluluğu yaşının Komite tarafından uluslararası kabul edilebilir bir yaş olarak görülmediği sonucu çıkartılabilir. Taraf Devletlere, ACSY alt sınırlarını mutlak asgari yaş olarak 12'ye çıkarmaları ve bunu daha yukarı düzeylere çıkarmaya devam etmeleri tavsiye edilmektedir.

17. Aynı zamanda, Komite Taraf Devletleri ACSY'lerini 12'ye düşürmeme çağrısı yapmaktadır. Örneğin 14 veya 16 gibi daha yüksek bir ACSY, ÇHS Madde 40(3)(b)'ye uygun olarak, çocuğun insan haklarına ve yasal güvencelerine tam saygı gösterilmesi koşuluyla, kanunla ilişkiye girmiş

çocuklara ilişkin işlemlerde adli kovuşturmayla başurmayan bir çocuk adalet sistemine katkıda bulunur. Bununla ilgili olarak, Taraf Devletler sundukları raporlarda, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan ve kanunlarında belirlemiş oldukları ACSY'nin altındaki çocuklara nasıl muamele edildiği ve bu çocukları gösterilen muamelenin ACSY veya üstü yaştaki çocuklarla aynı derecede adil ve hakkaniyetli olmasını sağlamak için ne gibi yasal güvencelerin mevcut olduğu konusunda Komiteyi bilgilendirmelidirler.

18. Komite, çocuğun ciddi bir suç işlemekle itham edildiği veya çocuğun ceza sorumluluğuna haiz kabul edilmesine yetecek olgunluk düzeyinde olduğu hallerde daha düşük bir asgari ceza sorumluluğu yaşının kullanılmasına izin veren ACSY istisnalarına olanak veren uygulamalarla ilgili olarak duyduğu kaygıyı ifade etmek ister. Komite, Taraf Devletlerin, istisna uygulamaları yoluyla daha düşük bir yaşın kullanılmasına izin vermeyen bir ACSY belirlemelerini şiddetle tavsiye etmektedir.

19. Eğer çocuğun yaşına dair bir kanıt yoksa ve çocuğun ACSY veya üstü bir yaşta olduğu tespit edilemiyorsa, çocuk ceza sorumluluğuna sahip kabul edilmeyecektir (bakınız ayrıca aşağıda paragraf 22).

20. Çocuk adalet sistemi için üst yaş sınırı.

Komite ayrıca Taraf Devletlerin dikkatini Çocuk Adalet Sistemi kurallarının tatbikine yönelik üst yaş sınırına çekmek ister. Çocuk adalet sistemine ilişkin bu özel kurallar – hem özel usul kuralları açısından hem de özel yerleştirmeler ve yönlendirmeler açısından – ülkede belirlenmiş olan ACSY'den başlayarak, işledikleri iddia olunan suçun (ya da ceza hukuku çerçevesinde cezalandırılabilir olan bir fiilin) işlendiği tarihte henüz 18 yaşına gelmemiş olan tüm çocuklar için geçerli olmalıdır.

21. Komite, Taraf Devletlerin hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan her çocuğun ÇHS Madde 40 hükümlerine uygun muamele görme hakkını kabul etmiş olduklarını Taraf Devletlere hatırlatmak ister. Bu, işlendiği iddia edilen suçun işlendiği tarihte 18 yaşın altında olan herkesin çocuk adalet sistemi kuralları uyarınca muamele görmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Komite bu nedenle, çocuk adalet sistemi kurallarının uygulanabilirliğini 16 yaşın (veya daha küçük bir yaşın) altındaki çocuklarla sınırlayan veya istisna uygulamaları yoluyla 16 veya 17 yaşındaki çocuklara yetişkin suçlular olarak muamele edilmesine izin veren Taraf Devletlere, çocuk adalet sistemi kurallarının 18 yaşın altındaki herkes için, ayrımcılık gözetmeksizin ve tam olarak uygulanmasını sağlayacak şekilde kanunlarında değişiklik yapmalarını tavsiye etmektedir.

Komite, bazı Taraf Devletlerin çocuk adalet sistemi kural ve yönetmeliklerinin ya genel bir kural olarak ya da istisnai uygulama yoluyla çoğu zaman 21 yaşına kadar uygulanmasına olanak verdiğini takdirle not etmektedir.

22. Son olarak, Komite, şu ya da bu şekilde yaş sınırları kullanmanın, ki tüm Taraf Devletlerde durum budur, ÇHS'nin diğer hükümlerinin yanında tüm çocukların nüfusa kayıtlarının doğumdan sonra derhal yapılmasını gerektiren 7'nci maddesinin tam olarak uygulanmasını çok önemli hale getirdiğinin altını çizmek ister. Kanıtlanabilir bir doğum tarihi olmayan bir çocuk, özellikle çocuk adalet sistemi içinde ve aile, iş, eğitim ve işgücü açısından istismara ve adaletsizliğe karşı son derece savunmasız bir konumdadır. Her çocuğa, yaşını kanıtlamak için ihtiyaç duyduğu her durumda ücretsiz doğum/nüfus kaydı sağlanmalıdır. Yaşa dair bir kanıt yoksa, çocuk, yaşını tespit edebilecek güvenilir bir tıbbi ya da sosyal soruşturma hakkına sahiptir ve ihtilaf veya yetersiz delil durumunda şüphenin çocuk lehine yorumlanması hakkına sahip olacaktır.

D. Adil yargulamaya ilişkin teminatlar

23. ÇHS Madde 40(2), hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocukların adil muamele görmesini ve adil yargılanmasını sağlamak için oluşturulmuş önemli bir haklar ve teminatlar listesi içermektedir. Bu teminatların çoğu, halihazırda gözden geçirme sürecinde olan 13 no'lu Genel Yorumunda (1984) ICCPR Komitesinin ayrıntılı bir şekilde ele alıp görüş bildirdiği ICCPR Madde 14 altında da yer almaktadır. Ancak, çocuklara yönelik bu teminatların uygulanmasında, bu bölümde sunulacak bazı belirli yönler bulunmaktadır. Bunlara geçmeden önce, Komite aşağıdakileri vurgulamak ister: bu hak ve teminatların uygun ve etkili bir şekilde uygulanması için anahtar koşul, çocuk adaletinin icrasında yer alan kişilerin niteliğine bağlıdır. Polis memurları, savcılar, çocuğun yasal veya diğer temsilcileri, hakimler, denetimli serbestlik görevlileri, sosyal hizmet uzmanları ve diğerlerinden oluşan tüm bu profesyonellerin eğitimi büyük önem taşır ve sistematik ve sürekli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu profesyoneller bir çocuğun ve daha da önemlisi bir ergenin fiziksel, psikolojik, zihinsel ve sosyal gelişimi hakkında ve engelli çocuklar, yerinden olmuş çocuklar, sokaktaki çocukları, mülteci veya sığınmacı çocuklar ve ırksal, etnik, dini, dilsel veya diğer azınlıklara mensup (bakınız yukarıda para 4 bent a) çocuklar gibi en savunmasız konumda olan çocukların özel ihtiyaçları hakkında iyi düzeyde bilgiye sahip olmalıdır. Küçük bir grubu temsil ettikleri için kız çocuklar çocuk adalet sisteminde kolayca göz ardı edilebileceğinden, kız çocukların örneğin geçmiş istismar deneyimleri veya özel sağlık ihtiyaçları ile ilişkili özel ihtiyaçlarına bilhassa dikkat edilmelidir. Profesyoneller ve personel, her koşulda çocuğun saygınlık ve değer duygusuyla tutarlı olan, çocuğun başkalarının insan haklarına ve temel özgürlüklerine olan saygısını pekiştiren ve çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını ve toplumda yapıcı bir rol üstlenmesini destekleyen bir şekilde hareket etmelidir (ÇHS mad. 40(1)). ÇHS madde 40 (2)'de kabul edilen ve sonraki bölümlerde ele alınan tüm teminatlar minimum standartlardır; bu da Taraf Devletlerin örneğin yasal yardım ve çocuğun ve anne babasının adli sürece katılımı gibi alanlarda daha yüksek standartlar oluşturup gözetmeye çabalayabilecekleri ve çabalamaları gerektiği anlamına gelmektedir.

23a. Çocuk adalet sisteminin geriye dönük işlememesi (mad. 40(2)(a)).

ÇHS madde 40(2)(a), işlendiği tarihte ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem veya ihmal nedeniyle hiç kimsenin ceza hukukunu ihlalden suçlu bulunamayacağı kuralının çocuklar için de geçerli olduğunu teyit etmektedir (ayrıca bakınız ICCPR, madde 15). Bu, hiçbir çocuğun, işlendiği tarihte ulusal veya uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem veya ihmal nedeniyle ceza yasasını ihlalden isnat edilemeyeceği ve cezaya çarptırılmayacağı anlamına gelmektedir. Bir çok Taraf Devletin terörü önleme ve terörle mücadele için yakın zamanlarda ceza hukuku hükümlerini güçlendirdiği ve/veya genişlettiği gerçeği ışığında, Komite, bu değişikliklerin çocukların geriye dönük olarak ya da kazara cezalandırılmasıyla sonuçlanmamasını sağlamalarını Taraf Devletlere tavsiye eder.

Komite ayrıca, ICCPR madde 15'te ifade edildiği gibi cezayı gerektiren suçun işlendiği tarihte uygulanabilir olandan daha ağır bir ceza verilemeyeceği kuralının, ÇHS madde 41 ışığında, ICCPR'ye Taraf olan Devletlerde çocuklar için de kabili tatbik olduğunu Taraf Devletlere hatırlatmak ister. Hiçbir çocuk, ceza kanununu ihlal ettiği tarihte uygulanabilir olandan daha ağır bir cezaya çarptırılmaz. Ancak fiilin işlenmesinden sonra kanunda yapılmış olan bir değişiklik daha hafif bir ceza öngörüyorsa, çocuk bu değişiklikten istifade etmelidir.

23b. Masumiyet karinesi (mad. 40(2)(b)(i)).

Masumiyet karinesi, kanunla ilişki içindeki çocukların insan haklarının korunmasında temel öneme sahiptir. Bu, çocuk aleyhine getirilen suçlamayı/suçlamaları kanıtlama yükünün savcılık makamında olduğu anlamına gelmektedir. Ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen veya bunu ihlalle itham edilen çocuk, şüphenin çocuk lehine yorumlanması hakkına sahiptir ve ancak bu suçlamaların makul şüphenin ötesinde olacak şekilde kanıtlanması halinde suçlu bulunur. Çocuk, bu karineye uygun

olarak muamele görme hakkına sahiptir ve mahkemenin sonucu hakkında önceden yargıda bulunmaktan sakınmak, tüm kamu otoritelerinin ve diğer ilgililerin görevidir.

Taraf Devletler bu masumiyet karinesine uygulamada da uyulmasını sağlamak için çocuk gelişimi hakkında bilgi sağlamalıdır. Süreci anlamama, yeterli olgunluğa sahip olmama, korku ve başka nedenler yüzünden, çocuk şüpheli bir davranış sergileyebilir; ancak otoriteler makul bir şüphenin ötesine geçecek şekilde kanıtlanmış deliller olmadan çocuğun suçlu olduğunu varsaymamalıdır.

23c. Görüşünü ifade etme hakkı (mad. 12).

ÇHS Madde 12(2), çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya ya da bir temsilci veya uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatının, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa sağlanmasını gerektirmektedir.

Hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan bir çocuk için, dinlenilme hakkının adil bir yargılama için temel olduğu açıktır. Çocuğun doğrudan doğruya ya da yüksek yararına olması halinde bir temsilci veya uygun bir makam yoluyla dinlenilme hakkına sahip olduğu da aynı şekilde açıktır. Çocuğun bu hakkı, polis, savcı ve soruşturma hakimi tarafından dinlenme haklarıyla birlikte çocuğun sessiz kalma hakkına sahip olduğu duruşma öncesi aşamadan başlayarak sürecin tüm aşamalarında tamamen gözetilmelidir. Ancak bu, karar ve yerleştirme aşamalarında ve kararlaştırılan tedbirin uygulama aşamasında da geçerlidir.

Bir başka deyişle, çocuğa görüşlerini özgürce ifade etme olanağı tanınmalı ve tüm çocuk adalet süreci boyunca bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmelidir (ÇHS mad. 12(1)). Bu, işlemlere etkin bir şekilde katılabilmek için çocuğun sadece itham edilen suçlar hakkında değil (bkz aşağıda para 23 bent e), ayrıca çocuk adalet süreci ve olası tedbirler hakkında da bilgilendirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Çocuğa, kararlaştırılabilecek (alternatif) tedbirlerle ilgili görüşlerini ifade etme olanağı tanınmalı ve çocuğun bu bağlamda olabilecek özel dileklerine veya tercihlerine gereken özen gösterilmelidir. Çocuğun ceza sorumluluğuna haiz olduğu iddiasını ileri sürmek, çocuğun yetkin olması gerektiğini ve hakkındaki ceza yasasını ihlal iddialarına en uygun karşılıkla ilgili kararlara etkin bir şekilde katılabiliyor olması gerektiğini ima eder (bakınız aşağıda para. 23 bent d). Davayla ilgili hakimlerin kararlardan sorumlu olduğunu ve kararları verdiğini belirtmek gerekli olmayabilir. Ancak çocuğa pasif bir obje muamelesi yapmak çocuğun haklarını tanımadığı gibi çocuğun davranışlarına etkili bir karşılık verilmesine de katkıda bulunmaz. Bu aynı zamanda kararlaştırılan tedbirin uygulanmasında da geçerlidir. Araştırmalar, çocuğun bu uygulamaya aktif katılımının çoğu vakada olumlu bir sonuca katkıda bulunacağını göstermektedir.

23d. Adli süreçlere etkin katılma hakkı (mad 40(2)(b)(iv)).

Adil bir yargılama, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuğun mahkemeye etkin bir şekilde katılabilmesini gerektirir; bu nedenle de çocuğun, yasal temsilcisini yönlendirebilmek, tanıklara karşılık vermek, olayların nasıl cereyan ettiğini anlatmak ve deliller, ifade ve kararlaştırılacak tedbir(ler) hakkında uygun kararları alabilmek için, yapılan suçlamaları ve olası sonuçları ve cezaları anlaması gerekir. Beijing Kuralları'nın 14. maddesi, duruşmaların çocuğun kendini özgürce ifade edip katılım sağlayabileceği bir anlayış ortamında gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çocuğun yaşını ve olgunluk derecesini göz önüne almak da mahkeme salonu usullerinin ve uygulamalarının değiştirilmesini gerektirebilir.

23e. Suçlama(lar) hakkında hemen ve doğrudan bilgilendirilmek (mad.40(2)(b)(ii)).

Hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan her çocuk, haklarındaki suçlamalardan hemen ve doğrudan doğruya haberli kılınmalıdır. Hemen ve doğrudan doğruya ifadeleri, mümkün olan en kısa sürede anlamına gelmektedir; bu da savcı ya da hakim için çocuk aleyhine usule ilişkin ilk adımları başlattığı zamandır. Ama otoritelerin davayı adli kovuşturmayla başlandıktan sonra ele almaya karar verdikleri hallerde, çocuk bu yaklaşımı gerektirebilecek suçlama(lar)dan haberdar edilmelidir. Bu, yasal güvencelere tam saygı

gösterilmesi yönünde ÇHS madde 40(3)(b) de belirtilen gereğin bir parçasıdır.

Çocuk, anladığı bir dilde bilgilendirilmelidir. Bu, bilginin yabancı bir dilde sunulmasını gerektirebileceği gibi, çoğu zaman çocuğa ilişkin/cezai suçlamalarda kullanılan resmi yasa dilinin çocuğun anlayabileceği ifadelerle dönüştürüldüğü “çeviriler”in sağlanması da gerekebilir.

Çocuğa resmi bir belge vermek yeterli değildir ve sözlü bir açıklama yapılması çoğu zaman gerekli olur. Otoriteler bunu çocuğun ebeveynlerine, yasal vasilerine ya da çocuğun yasal veya diğer yardım görevlilerine bırakmamalıdır. Çocuğun hakkında yapılan suçlamaların her birini anlamasını sağlamak, otoritelerin (örneğin polis, savcı, hakim) sorumluluğudur.

Komite, bu bilginin ebeveynlere veya yasal vasilere verilmesinin, bilginin çocuğa iletilmesine bir alternatif teşkil etmemesi gerektiği görüşündedir. En uygun olanı, bilginin hem çocuk hem de ebeveynleri ve yasal vasileri tarafından, suçlamayı/suçlamaları ve olası sonuçları anlayabilecekleri bir şekilde alınmasıdır.

23f. Yasal veya diğer uygun yardım (mad. 40(2)(b)(ii)).

Çocuğa, savunmasının hazırlanmasında ve sunulmasında yasal ve diğer uygun yardımları alma teminatı verilmelidir. ÇHS, çocuğa yardım sağlanmasını gerektirmektedir; bu yardım tüm hallerde mutlaka yasal olmak zorunda değildir, ancak uygun olması gerekir. Bu yardımın nasıl sağlanacağı Taraf Devletlerin tasarrufuna bırakılmıştır, ancak yardımlar ücretsiz olmalıdır. Komite, Taraf Devletlere, uzman avukatlar veya hukuki yardım profesyonelleri gibi yeterli eğitim almış yasal yardım görevlilerini mümkün olduğunca sağlamalarını tavsiye etmektedir. Diğer uygun yardımlar da (örneğin sosyal hizmet uzmanı) mümkündür, ama bu kişinin çocuk adalet sisteminin çeşitli yasal süreçleri hakkında yeterli bilgi ve deneyime sahip olması ve kanunla ilişki içindeki çocuklarla çalışma konusunda eğitim almış olması gerekir.

ICCPR madde 14(3)(b) altında belirtildiği gibi, çocuk ve yardımcısı, çocuğun savunmasını hazırlamak için yeterli zamana ve imkanlara sahip olmalıdır. Çocuk ve yardımcısı arasındaki yazılı ve sözlü iletişim, bu iletişimin gizliliğine ÇHS madde 40(2)(b)(vii)de öngörülen teminata uygun olarak tam saygı gösterilerek ve çocuğun özel yaşantısına ve iletişimine karşı müdahalelerden korunma hakkını (ÇHS madde 16) sağlayacak koşullar altında gerçekleşmelidir.

Bazı Taraf Devletler, görünüşe göre bu teminatın münhasır olarak yasal yardım sağlanmasını ve bu nedenle de yardımın bir avukat tarafından sağlanmasını gerektirdiğini varsayarak, bu teminata (40(2)(b) (ii) ÇHS) ilişkin çekinceler koymuşlardır. Durum bu değildir ve bu tür çekinceler geri çekilmelidir.

23g. Davanın gecikmeksizin ve ebeveynler hazır bulundurulularak karara bağlanması (mad. 40(2)(b)(iii)).

Uluslararası düzeyde, kanunla ilişki içindeki çocuk için suçun işlendiği zaman ile bu fiile karşılık verilecek nihai yanıt arasındaki sürenin mümkün olduğunca kısa olması gerektiği üzerinde bir konsensüs vardır. Söz konusu süre ne kadar uzun olursa, verilen yanıtın arzu edilen pozitif, pedagojik etkiyi kaybetme olasılığı ve çocuğun damgalanma olasılığı da o kadar artar.

Bununla ilgili olarak Komite ayrıca, özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını iddia edebilmek için işlediği fiille ilgili kararın ivedi bir şekilde verilmesini isteme hakkına sahip olduğu ÇHS madde 37(d)ye de atıfta bulunmaktadır.

Özgürlükten yoksun bırakmanın ciddiyeti göz önüne alındığında, “derhal/ivedilikle” standardı, ICCPR madde 14(3)(c)de yer alan “gereksiz gecikme olmaksızın” standardından daha güçlü olan “gecikmeksizin” (ÇHS mad. 40(2)(b)(iii)), standardından bile daha güçlüdür.

Komite, Taraf Devletlere, suçun işlenmesi ile polis soruşturmasının tamamlanması, savcının (ya da başka bir yetkili makamın) çocuk aleyhine suç isnat etme kararı ve mahkeme ya da başka bir yetkili adli organ tarafından nihai kararın verilmesi ve yerleştirme düzenlemesine hükmedilmesi aşamalarının tamamlanması arasında geçen süre ile ilgili zaman sınırlamaları belirlemelerini ve uygulamalarını tavsiye eder.

Bu zaman sınırları, yetişkinler için belirlenenden çok daha kısa olmalıdır. Ama aynı zamanda,

kararların gecikme olmadan alınması, çocuğun insan haklarına ve yasal güvencelerine tam saygının gösterildiği bir sürecin sonucu olmalıdır.

Bu gecikme olmaksızın karar alma sürecinde, yasal veya diğer uygun yardımlar mevcut olmalıdır. Bu yardımların mevcudiyeti mahkeme veya diğer bir adli organ önündeki duruşmanın öncesiyle sınırlandırılmamalı, çocuğun polis tarafından görüşmeye alınması (sorgu) ile başlamak üzere sürecin tüm diğer aşamaları için de geçerli olmalıdır.

Ebeveynler veya yasal vasiler de adli işlemler sırasında hazır bulunmalıdır, çünkü bunlar çocuğa genel psikolojik ve duygusal yardım sağlayabilirler. Ebeveynlerin hazır olması ebeveynlerin çocuğun savunmasında yer alabileceği ya da karar alma sürecince katılabileceği anlamına gelmez.

Ancak, hakim ya da yetkili otorite, çocuğun ya da yasal ya da diğer uygun yardım sorumlusunun talebi üzerine ya da çocuğun en yüksek yararına olmadığı gerekçesiyle (ÇHS mad. 3), ebeveynlerin duruşmalarda hazır bulunma hakkını sınırlama, kısıtlama veya kaldırma yönünde karar verebilir.

Komite, Taraf Devletlere, çocuk aleyhine açılan kovuşturmalarda ebeveynlerin veya yasal vasilerin azami olası katılımını kanunlarda açıkça öngörmelerini tavsiye etmektedir. Bu katılım çocuğun ceza yasası ihlaline etkili bir yanıt verilmesine genel anlamda katkıda bulunacaktır.

Ebeveynlerin işlemlerde yer almasını desteklemek için, çocuklarının alıkondduğu ebeveynlere mümkün olan en kısa sürede bildirilmelidir.

Aynı zamanda, Komite bazı ülkelerdeki çocukları tarafından işlenen suçlar için ebeveynlerin cezalandırılması yönünde uygulamalar ihdas etme eğilimini esefle karşılamaktadır. Çocuğun fiili nedeniyle ortaya çıkan hasara ilişkin sivil sorumluluk, bazı sınırlı durumlarda, özellikle de küçük yaştaki çocuklar için (örn 16 yaşından küçük) uygun olabilir. Ama kanunla ilişki içindeki çocukların anne babalarının suçlu haline getirilmesi muhtemelen bu ebeveynlerin çocuklarının toplumla yeniden bütünleşmesinde aktif ortaklar haline gelmesine katkıda bulunmayacaktır.

23h. Suç ikrarına zorlanmama hakkı (mad. 40(2)(b)(iv)).

ICCPR madde 14(3)(g) doğrultusunda, ÇHS bir çocuğun tanıklık etmeye ya da suç ikrarında bulunmaya veya suçu kabullenmeye zorlanmamasını gerektirmektedir. Bu öncelikle – ve kendi kendini açıklar şekilde – bir itiraf ya da ikrar almak için işkence, zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamelelere başvurma çocuk haklarının ciddi bir ihlalini teşkil ettiği (ÇHS mad. 37(a)) ve kesinlikle kabul edilemez olduğu anlamına gelmektedir. Bu yolla alınan itiraflar veya suç ikrarları delil kabul edilemez.

Ancak çocuğu suçunu itiraf etmeye veya kendi kendini suçlayan bir ifade vermeye zorlamak ya da yönlendirmek için daha az şiddet içeren başka birçok yol vardır. “Zorlamak” terimi geniş bir kapsamda yorumlanmalı ve fiziksel güç kullanımı veya diğer açık insan hakları ihlalleriyle sınırlandırılmamalıdır. Çocuğun yaşı, çocuğun gelişimi, sorgunun süresi, çocuğun olanları anlamaması, bilinmeyen sonuçlara veya sözü edilen hapis olasılığına karşı duyulan korku, çocuğu doğru olmayan bir itirafta bulunmaya itebilir. “Bize işin aslını anlatır anlatmaz evine gidebilirsin” gibi ödüllerin ya da daha hafif yaptırımların veya salıvermenin vaat edilmesi durumunda bu olasılık daha da artar.

İfadesi alınan çocuk yasal veya diğer uygun temsilciye erişime sahip olmalı ve sorgu sırasında ebeveyn(ler)inin hazır bulunmasını talep edebilmelidir. İfadenin gönüllü ve zorlama olmadan verildiğini ve tüm koşulların bütünü göz önünde bulundurulduğunda güvenilir olduğunu güvence altına almak için, sorgulama yöntemlerine ilişkin bağımsız denetim olmalıdır. Mahkeme ya da diğer adli organ, bir çocuk tarafından yapılan ikrar veya itirafın gönüllü ve güvenilir olup olmadığını değerlendirirken, çocuğun yaşını, gözaltında ve sorguda geçen sürenin uzunluğunu ve yasal veya diğer bir danışmanın, ebeveyn(ler)in ya da çocuğun bağımsız bir temsilcisinin hazır bulunup bulunmadığını göz önüne almalıdır.

Polis görevlileri ve diğer soruşturma makamları, zorla alınmış veya güvenilir olmayan itiraf veya ifadelerle sonuçlanan soruşturma tekniklerinden ve uygulamalarından kaçınmak için iyi eğitim almış olmalıdır.

23i. Tanıkların hazır bulunması ve sorgulanması (mad. 40(2)(b)(iv)).

ÇHS madde 40(2)(b)(iv)'de yer alan teminat, güçlerin eşitliği ilkesinin (yani savunma ve savcılık makamları arasında eşitlik veya denklik koşulları) çocuk adaletinin uygulanmasında gözetilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. "Sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak" kullanımı, özellikle suçlayıcı ve soruşturucu yargılamalar arasında olmak üzere yasal sistemlerde görülen farklılıklara atıfta bulunmaktadır. Soruşturmaya dayanan yargılamalarda, davalıya çoğu zaman tanıkları sorguya çekme izni verilir, ancak davalı bu hakkı nadiren kullanır ve tanıkların sorgusunu avukata, ya da çocukların söz konusu olduğu yerlerde, başka bir uygun organa bırakır. Ancak, avukatın veya diğer temsilcinin çocuğu tanıkları sorgulama olasılığı hakkında bilgilendirmesi ve çocuğun bununla ilgili görüşlerini ifade etmesine olanak vermesi yine de önemlidir ve çocuğun görüşlerine çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gereken önem verilmelidir (mad.12 CRC).

23j. Temyiz hakkı (mad. 40(2)(b)(v)).

Çocuk, kendisine yöneltilen suçlamalardan suçlu bulunduğu kararlar aleyhine ve suçu sabitleyen bu kararın bir sonucu olarak hükmedilen tedbirler aleyhine temyize gitme hakkına sahiptir. Bu temyiz daha yüksek, yetkin, bağımsız ve tarafsız bir otorite veya adli organ tarafından, başka bir deyişle, birinci derecede davayla ilgilenmiş olan mahkemeye aynı standartları ve gerekleri karşılayan bir organ tarafından karara bağlanmalıdır. Bu teminat, ICCPR madde 14(5)'de ifade edilen teminata benzerdir. Bu temyiz hakkı sadece en ciddi suçlarla sınırlı değildir.

Bu, hayli çok sayıda Taraf Devletin, çocuğun bu temyiz hakkını daha ciddi olan suçlarla ve/veya hapis cezalarıyla sınırlamak amacıyla bu hükümle ilgili çekince koymasının nedeni gibi görünmektedir. Komite, ICCPR'ye Taraf Devletlere söz konusu Sözleşme madde 14(5)'de benzer bir hükmün yer aldığını hatırlatır. ÇHS madde 41 ışığında bunun anlamı, bu maddenin hakkında hükme varılan her çocuğa temyiz hakkı vermesi gerektiğidir. Komite, madde 40 (2) (b) (v) ile ilgili çekince koyan Taraf Devletlere bunu geri çekmelerini tavsiye etmektedir.

23k. Ücretsiz çevirmen yardımı (mad. 40(2)(vi)).

Çocuk adalet sisteminde kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde, çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanma hakkı vardır. Bu yardım mahkemedeki duruşmayla sınırlı olmamalı, çocuk adalet sürecinin tüm aşamalarında mevcut olmalıdır. Çevirmenin çocuklar ile/için çalışmak konusunda eğitilmiş olması da önemlidir; zira çocukların ana dillerini kullanma ve anlama düzeyleri yetişkinlerinkinden farklı olabilir. Çevirmenin bu konuda bilgi ve/veya deneyime sahip olmaması, çocuğun sorulan soruları tam olarak anlamasını engelleyebilir ve adil yargılanma ve etkin katılım haklarına müdahale edebilir. Burada "kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde" ifadesinde "halinde" kelimesi ile belirtilen koşul, örneğin kendi ana dili dışında resmi dili konuşup anlayabilen yabancı veya etnik kökenli bir çocuğa parasız çevirmen yardımı sağlanması gerektiği anlamına gelmektedir.

Komite ayrıca Taraf Devletlerin dikkatini konuşma engelli veya diğer engellere sahip çocuklara çekmek istemektedir. Madde 40 (2) (vi)'nin ruhu doğrultusunda ve madde 23'te engelli çocuklara sağlanan özel güvenceye uygun olarak, Komite Taraf Devletlere, konuşma engelli veya diğer şekillerde engelli çocuklara, çocuk adalet sistemi sürecine tabi olmaları halinde iyi eğitilmiş profesyoneller tarafından, örneğin işaret dilinde, yeterli ve etkili yardımın sunulmasını sağlamalarını tavsiye etmektedir (ayrıca bakınız: Engelli Çocukların Haklarına ilişkin Komitenin 9 no'lu Genel Yorumu, özellikle para.; CRC/GC/9/2006).

23l. Özel hayata tam saygı (mad. 16 ve 40(2)(b)(vii)).

Çocuğun kovuşturmanın her aşamasında özel hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ÇHS madde 16'da güvence altına alınan özel yaşantının korunması hakkını yansıtmaktadır. 'Kovuşturmanın her aşamasında' ifadesi, kollukla olan ilk irtibattan başlayarak (örneğin bilgi ve kimlik talebi) yetkili bir otorite tarafından verilecek nihai karara veya gözetim, nezaretten ya da özgürlükten yoksunluktan salıverilmeye kadar kovuşturmanın tüm aşamalarını içerir. Bu spesifik bağlamda amaç, yersiz reklam

ya da yaftalama süreciyle ortaya çıkacak zarardan kaçınmaktır. Damgalama yönündeki etkilerinden ve çocukların bir eğitim, iş, ikamet edinme ya da güvende olma yetisi üzerinde oluşabilecek olası etkiler yüzünden, suça itilen çocuğun kimlik bilgilerinin ifşasına yol açabilecek hiçbir bilgi halka mal edilemez. Bu, bir kamu otoritesinin, çocuklar tarafından işlendiği iddia olunan suçlarla ilgili basın açıklamaları yapma konusunda çok isteksiz davranması ve bu tür açıklamaları çok sıra dışı davalarla sınırlı tutması gerektiği anlamına gelmektedir. Otoriteler, bu basın açıklamaları yoluyla çocukların kimliklerinin ortaya çıkmamasını garanti altına almak için tedbirler almalıdır. Kanunla ilişki içindeki bir çocuğun özel yaşamın gizliliği hakkını ihlal eden bir gazeteci, disiplin yaptırımlarıyla ve gerektiğinde (örneğin tekerrür durumunda) ceza hukuku yaptırımlarıyla cezalandırılmalıdır.

Çocuğun özel hayatının gizliliğini korumak için, çoğu Taraf Devlette, ceza yasasını ihlalle itham edilen bir çocuğun mahkeme veya diğer duruşmalarının kapalı kapılar ardında yapılması yönünde bir kural vardır; bazen bu kuralın istisnai şartları da olabilmektedir. Bu kural, mahkemenin özel izniyle, uzmanların veya diğer profesyonellerin hazır bulunmasına izin verir. Çocuk adalet sistemindeki kamuya açık duruşmalar sadece iyi tanımlanmış davalarda ve mahkemenin yazılı kararıyla mümkün olmalıdır. Böyle bir karar ise çocuk tarafından temyize götürülebilir olmalıdır.

Komite, kanunla ilişki içindeki bir çocuğun mahkeme ve diğer duruşmalarının kapalı kapılar ardında yapılmasına dair bir kuralın getirilmesini tüm Taraf Devletlere tavsiye etmektedir. Bu kuralın istisnai halleri çok sınırlı olmalı ve kanunda açıkça belirtilmelidir.

Hüküm/karar, mahkemede bir oturum sırasında halka açık olarak, çocuğun kimliğini ortaya çıkarmayacak şekilde ilan edilmelidir. Özel yaşamın gizliliği hakkı (mad. 16 ÇHS), mahkeme ya da başka bir yetkili otorite tarafından alınan tedbirlerin uygulanmasında yer alan tüm profesyonellerin, çocuğun kimliğinin ortaya çıkmasına yol açabilecek tüm bilgileri dışarıdan kişilerle yapacakları irtibatlarda gizli tutmasını gerektirir. Ayrıca, özel hayatın gizliliği hakkı aynı zamanda suça itilen çocukların kayıtlarının tamamen gizli tutulacağı ve davanın soruşturma, karar ve yerleştirme aşamalarında doğrudan yer alanların dışında kalan üçüncü şahıslara kapalı tutulması anlamına gelmektedir. Damgalamayı ve/veya önyargıları önlemek adına, suça itilen çocukların kayıtları aynı suçluyu ilgilendiren daha sonraki davalarda yetişkin kovuşturmalarında veya gelecekte verilecek hükümlerin ağırlaştırılmasında kullanılamaz (bakınız Beijing Kuralları, kural 21.1 ve 21.2). Komite, bir suç işleyen çocuğun adının çocuk 18 yaşına geldiğinde veya belli başlı sınırlı, ciddi suçlarda, çocuğun talebi üzerine adının kayıtlardan çıkarılmasının mümkün olduğu yerlerde belli koşullar altında gerekli olması halinde (örn. son hüküm giymeyi takip eden iki yıl içinde suç işlememiş olmak gibi) çocuğun adının kayıtlardan otomatik olarak silinmesine olanak veren kuralların getirilmesini Taraf Devletlere tavsiye eder.

E. Yerleştirmeler (ayrıca bakınız yukarıda Kısım B)

24. Mahkeme öncesi alternatifler. Resmi bir ceza hukuku usulü başlatma kararı bu usulün mutlaka çocuk için resmi bir mahkeme kararı ile sonuçlanması gerektiği anlamına gelmez.

Yukarıda Kısım B'de yapılan gözlemler doğrultusunda, Komite, yetkili otoritelerin (çoğu Devlette cumhuriyet savcılıkları) mahkemede mahkumiyete alternatif olasılıkları sürekli araştırmaları gerektiğini vurgulamak ister. Bir başka deyişle, yukarıda Kısım B'de sözü edilenlere benzer tedbirler sunarak davanın uygun şekilde sonuca bağlanmasını sağlamaya yönelik çabalar devam etmelidir. Bu tedbirlerin savcılık tarafından önerilen doğası ve süresi daha talepkar olabilir; böyle bir durumda da çocuk için yasal ya da diğer uygun yardımın sağlanması gereklidir.

Böyle bir tedbirin yerine getirilmesi çocuğa resmi ceza hukuku/çocuk hukuku usulünü askıya almanın bir yolu olarak sunulmalı, tedbirin tatmin edici bir şekilde tamamlanması halinde buna son verileceği anlatılmalıdır.

Savcılık düzeyinde bir mahkeme mahkumiyetine alternatiflerin sunulduğu bu süreçte, çocuğun insan hakları ve yasal güvenceleri tam saygı görmelidir. Bununla ilgili olarak, Komite yukarıda para.13 altında belirtilen ve burada da eşit derecede geçerli olan tavsiyelere atıfta bulunur.

25. Çocuk mahkemesi/hakimi tarafından yerleştirmeler. ÇHS madde 40 ile (bakınız yukarıda Kısım D) tam uygunluk içinde gerçekleştirilecek adil ve hakkaniyetli bir yargılamadan sonra, iddia edilen suçlardan suçlu bulunan çocuğa uygulanacak tedbirler hakkında bir karar verilir. Kanunlar mahkeme/hakim, ya da diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız bir otorite veya adli organa, ÇHS madde 40(4)de ayrıntılı olmayan bir listede sıralanmış olan ve özgürlükten yoksun bırakma ve kurum bakımına alternatif olabilecek çeşitli tedbirler temin ederek, özgürlükten mahrumiyetin sadece son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için başvurulmuş bir tedbir olmasını sağlamalıdır (ÇHS mad. 37(b)).

Komite, bir suça verilen tepkinin her zaman sadece suçun ciddiyeti ve koşulları ile değil, aynı zamanda çocuğun yaşı, çocuğun daha az kusurlu olması ilkesi, çocuğun içinde bulunduğu şartlar ve ihtiyaçları ile ve toplumun çeşitli ve özellikle uzun vadeli ihtiyaçları ile orantılı olmalıdır. Sadece cezalandırıcı olan bir yaklaşım, ÇHS madde 40(1)de çocuk adaleti için sıralanan öncü ilkelere uygun değildir (bakınız yukarıda para. 4). Komite, yaptırım olarak bedensel cezanın, bu ilkelerin ve her türlü zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele biçimini yasaklayan madde 37'nin bir ihlali olduğunu yineler (ayrıca bakınız Çocuğun bedensel cezalandırma ve diğer zalimce veya aşağılayıcı cezalandırma biçimlerine karşı korunma hakkına dair General Yorum No 8 (2006)). Çocuklar tarafından ciddi suçların işlendiği durumlarda, kamu güvenliği ve yaptırım ihtiyaçlarının göz önüne alınması dahil olmak üzere suçun (ciddiyet derecesi) ve suçlunun şartlarıyla orantılı yerleştirmeler değerlendirilebilir; ancak çocuklar söz konusu olduğunda bu tür değerlendirmelerde gencin esenliğini ve yüksek yararını koruma ve toplumla yeniden bütünleşmesini destekleme ihtiyacı her zaman baskın çıkmaktadır.

Komite, cezai bir yerleştirme düzenlemesinin çocuğun yaşıyla bağlantılı olması ve çocuğun yaşı hakkında çatışan veya belirsiz veya yetersiz delil olması durumunda, çocuğun şüphenin kendi lehine yorumlanması hakkına sahip olacağını not etmektedir (ayrıca bakınız para. 19 ve 22).

Özgürlükten yoksun bırakma/kurum bakımına alternatifler söz konusu olduğu sürece, bu tür tedbirlerin kullanımı ve uygulanması konusunda çok çeşitli deneyimler bulunmaktadır. Taraf Devletler bu deneyimden faydalanmalı, kendi kültür ve geleneklerine uyarladıkları bu alternatifleri geliştirip uygulamalıdır. Zorla çalıştırma veya işkence veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye varan tedbirlerin açıkça yasaklanması ve bu tür yasadışı uygulamalardan sorumlu olanların adalet önüne getirilmesi gerektiği açıktır.

Bu genel yorumlardan sonra, Komite dikkatleri ÇHS madde 37(a) altında yasaklanan düzenlemelere ve özgürlükten yoksun bırakmaya çekmek ister.

26. İdam cezasının yasak olması. ÇHS madde 37(a), suçun işlendiği tarihte 18 yaşından küçük olan bir kişi tarafından işlenen bir suç için ölüm cezası verilemeyeceği yönündeki uluslararası kabul görmüş standardı (bakınız örn ICCPR madde 6(5)) yeniden teyit etmektedir. Metin açık ve net olsa da, bu kuralın sadece 18 yaşın altındaki kişilerin idamını yasakladığını varsayan Taraf Devletler vardır. Ancak, bu kural altındaki açık ve belirleyici kriter, suçun işlendiği tarihteki yaştır. Bu, yargılanma ya da karar veya yaptırımın ifa tarihinde yaşı ne olursa olsun, 18 yaşından küçük bir kişi tarafından işlenen bir suç için ölüm cezası verilemeyeceği anlamına gelmektedir.

Komite, henüz yapmamış olan az sayıdaki Taraf Devlete, 18 yaşından küçükler tarafından işlenen tüm suçlar için ölüm cezasını kaldırmalarını ve çocuklar için ölüm cezasını kaldıran gerekli mevzuat tedbirleri tamamen uygulamaya konana kadar bu kişiler için bekleyen tüm ölüm cezalarını askıya almalarını tavsiye etmektedir. Hükmedilen ölüm cezası, ÇHS ile tam uygunluk içinde olan bir yaptırımla değiştirilmelidir.

27. Salıverilme koşulu olmayan ömür boyu hapsin yasak olması. Bir suçu işlediği zamanda 18 yaşından küçük olan hiçbir çocuk, salıverilme veya şartlı tahliye olasılığı olmadan ömür boyu hapis cezasına çarptırılmamalıdır. Çocuklara verilen tüm cezalar için, salıverilme olasılığı gerçekçi olmalı ve düzenli aralıklarla değerlendirilmelidir. Bununla ilgili olarak, Komite, bakım, koruma veya tedavi amaçlarıyla kurumlara yerleştirilen tüm çocuklara belli aralıklarla gözden geçirme hakkı sağlayan

ÇHS madde 25'e atıfta bulunmaktadır. Komite, çocuklara salıverilme veya şartlı tahliye olasılığı ile ömür boyu hapis cezası uygulayan Taraf Devletlere, bu yaptırımın ÇHS madde 40(1)de koruma altına alınan çocuk adaleti amaçlarıyla tam uygunluk içinde olması ve bu amaçların gerçekleştirilmesine çabalaması gerektiğini hatırlatır. Bu, diğerlerinin yanında, söz konusu hapis cezasına çarptırılan çocuğun, salıverilmesini, yeniden toplumla bütünleşmesini ve toplumda yapıcı bir rol üstlenmesini amaçlayan eğitim, tedavi ve bakımı alması gerektiği anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda, olası salıverilmesine ilişkin kararın verilebilmesi için çocuğun gelişiminin ve kaydettiği ilerlemenin düzenli aralıklarla gözden geçirilmesini de gerektirir. Bir çocuğa verilen ömür boyu hapis cezasının, salıverilme olasılığı olsa bile çocuk adaletinin amaçlarına ulaşılmasını imkansız kılmaya da çok zor hale getireceğini düşünerek, Komite 18 yaşın altındaki kişilerce işlenen suçlar için tüm ömür boyu hapis biçimlerinin kaldırılmasını Taraf Devletlere şiddetle tavsiye etmektedir.

F. Mahkeme öncesi gözaltı ve mahkeme sonrası tutukluluk dahil, özgürlükten yoksun bırakma

28. ÇHS madde 37, özgürlükten yoksun bırakmanın kullanımı, özgürlüğünden yoksun bırakılmış her çocuğun sahip olduğu usule ilişkin haklar ve özgürlüklerinden yoksun bırakılmış çocuklara yönelik koşullar ve bu çocukların muamelesi ile ilgili hükümlere dair öncü ilkeler içermektedir.

28a. Temel ilkeler.

Özgürlükten yoksun bırakmanın kullanımına yönelik öncü ilkeler şunlardır: (a) bir çocuğun tutuklanma, gözaltı veya hapsi, kanunlara uygun olacak ve sadece son çare olarak ve mümkün olan uygun en kısa süre için uygulanacaktır; ve (b) hiçbir çocuk yasadışı veya keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır.

Komite, birçok ülkede çocukların mahkeme öncesi gözaltında aylarca hatta yıllarca kaldığını, bunun da ÇHS madde 37 (b)nin ağır bir ihlalini teşkil ettiğini kaygıyla not etmektedir.

Taraf Devletlerin özgürlükten yoksun bırakmanın sadece son çare olarak başvurulacak bir tedbir olarak kullanılmasına ilişkin olarak ÇHS madde 37(b) altında yer alan yükümlülüklerini yerine getirmeleri için etkili bir alternatifler paketinin mevcut olması (bakınız yukarıda Kısım B) gerekmektedir. Bu alternatiflerin kullanım usulleri, hakkında yaptırım uygulanan çocuk "ağrı genişletmekten" mahkeme öncesi gözaltı tedbirinin kullanımını azaltmak için dikkatle yapılandırılmalıdır. Ek olarak, Taraf Devletler mahkeme öncesi gözaltı tedbirinin kullanımını azaltmak için yeterli yasal ve diğer tedbirleri almalıdır. Mahkeme öncesi gözaltının bir ceza olarak kullanılması, masumiyet karinesini ihlal eder. Kanun, özellikle çocuğun mahkeme süreçlerinde hazır bulunmasını güvence altına almak için ve çocuk kendine veya başkalarına tehlike teşkil ediyorsa, bir çocuğu mahkeme öncesi gözaltına yerleştirmek veya gözaltında tutmak için gerekli olan koşulları açıkça belirtmelidir. Mahkeme öncesi gözaltının süresi kanunla sınırlandırılmalı ve belli aralıklarla gözden geçirmeye tabi olmalıdır. Komite, Taraf Devletlere, belli koşullar altında gerekli olması halinde bir çocuğun mahkeme öncesi gözaltından mümkün olan en kısa sürede çıkarılmasını sağlamalarını tavsiye etmektedir. Süresi de dahil olmak üzere mahkeme öncesi gözaltıyla ilgili kararlar yetkili, bağımsız ve yansız bir otorite veya adli organ tarafından verilmeli ve çocuğa yasal veya diğer uygun yardım sağlanmalıdır.

28b. Usul hakları (mad. 37(d)).

Özgürlüğünden yoksun bırakılmış her çocuk, derhal yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Tutuklanan ve özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, bu özgürlüğünden yoksun bırakmanın yasalara uygunluğunun (devamının) incelenmesi için 24 saat içinde yetkili bir makam önüne getirilmelidir. Komite ayrıca Taraf Devletlere bir mahkeme öncesi gözaltının yasallığının tercihen iki haftada bir olmak üzere düzenli aralıklarla gözden geçirilmesini kesin yasal hükümlerle sağlamalarını

tavsiye etmektedir. Çocuğun, örneğin alternatif tedbirleri uygulayarak, şartlı salıverilmesi mümkün değilse, çocuk hakkında iddia edilen suçlarla resmen isnat edilmeli ve mahkeme öncesi gözaltının yürürlüğe girdiği tarihten en geç otuz gün sonra mahkeme veya başka bir yetkili, bağımsız ve tarafsız makam veya adli organ önüne getirilmelidir. Komite, mahkeme duruşmalarını (çoğu zaman birden fazla kez) erteleme uygulamasının bilincinde olarak, Taraf Devletleri mahkemenin/çocuk hakiminin veya diğer yetkili organın isnat edilen suçla ilgili kararını isnadın mahkemeye sunulmasının ardından en geç 6 ay içinde vermesini sağlamak için gerekli olan yasal hükümleri ihdas etmeye çağırılmaktadır. Özgürlükten yoksun bırakmanın yasaya aykırılığını iddia etme hakkı sadece temyiz hakkını değil, mahkemeye veya, özgürlükten yoksun bırakmanın idari bir karar olduğu (örn polis, savcılık veya diğer yetkili makamlar) hallerde diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam veya adli organa erişim hakkını da içerir. İvedi karar alınmasını isteme hakkı, kararın mümkün olan en kısa zamanda, örn yasa dışılık iddiasının yapılmasını müteakip en geç iki hafta içinde verilmesi gerektiği anlamına gelir.

28c. Muamele ve koşullar (mad. 37(c)).

Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk yetişkinlerden ayrı tutulmalıdır. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuk yetişkinlere yönelik bir cezaevine veya başka bir yetişkin tesisine yerleştirilmemelidir. Çocukların yetişkinlerin kaldığı cezaevlerine veya hapisanelere yerleştirilmesinin söz konusu çocukların temel güvenliklerini, esenliklerini ve gelecekte suçtan uzak kalmalarını ve yeniden toplumla bütünleşmelerini tehlikeye düşürdüğü yönünde çok sayıda kanıt vardır. ÇHS madde 37(c)de belirtilen şekliyle çocukların yetişkinlerden ayrılmasında izin verilen bir istisna olan “kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe” ifadesi dar bir kapsamda yorumlanmalıdır; çocuğun yüksek yararı Taraf Devletlerin rahatı için anlamına gelmemektedir. Taraf Devletler, özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuklar için, özel, çocuk-odaklı personel, politika ve uygulamaları içeren ayrı tesisler kurmalıdır.

Bu kural, çocuklara yönelik bir tesise yerleştirilen bir çocuğun 18 yaşına gelir gelmez hemen yetişkinlere yönelik bir tesise nakledilmesi gerektiği anlamına gelmez. Bu kişinin çocuklara yönelik tesiste kalmaya devam etmesi, bunun kişinin yüksek yararına olması durumunda ve tesiste kalan daha küçük yaşta çocukların yüksek yararlarına ters düşmedikçe mümkün olmalıdır.

Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, yazışmalar ve ziyaretler yoluyla ailesi ile olan irtibatı koruma hakkına sahiptir. Ziyaretleri kolaylaştırmak için, çocuk ailesinin ikamet ettiği yere mümkün olan en yakın tesise yerleştirilmelidir. Bu irtibatı sınırlayabilecek istisnai koşullar yasada tanımlanmalı, yetkili makamların tasarrufuna bırakılmamalıdır.

Komite, Taraf Devletlerin dikkatini 14 Aralık 1990 tarihinde Genel Kurulda kabul edilen (karar no.45/113) Özgürlüklerinden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'na çeker. Komite, Taraf Devletleri bu Kuralları tam olarak uygulamaya çağırır [aynı zamanda, ilgili olduğu ölçüde, Mahkumların Muamelesine yönelik Standard Asgari Kuralları da göz önüne alır; bakınız Beijing Kuralları 9 no'lu kural]. Bu bağlamda, Komite Taraf Devletlere bu Kuralları ulusal yasa ve yönetmeliklerine dahil etmelerini ve çocuk adalet sisteminin uygulanmasında yer alan tüm profesyoneller, STK'lar ve gönüllüler için bu kuralları ulusal veya bölgesel dilde mevcut bulundurmalarını tavsiye eder.

Komite, tüm özgürlükten yoksun bırakma hallerinde, diğerlerinin yanında aşağıdaki ilke ve kuralların gözetilmesi gerektiğini vurgulamak ister:

- Çocuklara, yatılı yerleştirmenin rehabilitasyon amaçlarına uygun olan bir fiziksel ortam ve kalacak yer sağlanmalı, çocuğun mahremiyet, duyuşsal uyaran, akranlarla ilişki kurma fırsatları ve spor, beden eğitimi, sanat etkinlikleri ve boş zamanları değerlendirmeye yönelik diğer aktivitelere katılma ihtiyaçlarına gereken önem verilmelidir;
- Zorunlu eğitim yaşında olan her çocuk, ihtiyaç ve yetilerine uygun olan ve kendisini topluma geri dönmeye hazırlamak için tasarlanmış bir eğitim alma hakkına sahiptir; ek olarak, her çocuk, uygun olan yerlerde, kendisini gelecekteki istihdam olanaklarına hazırlama ihtimali yüksek olan mesleki eğitimi almalıdır;

- Her çocuk, gözaltı/ıslah tesisine kabul edilir edilmez bir hekim tarafından muayene olma hakkına sahiptir ve tesiste kaldığı süre boyunca yeterli tıbbi bakım hizmetlerini alacaktır; bu hizmetler, mümkün olan yerlerde sağlık tesislerince ve toplum hizmet birimlerince sağlanmalıdır;
- Tesis personeli, çocuğun ailesiyle, arkadaşlarıyla ve diğer kişilerle ya da dışarıdaki saygın kurumların temsilcileriyle iletişim kurması ve evini ve ailesini ziyaret etme olanağı dahil olmak üzere çocuğun geniş toplumla sık sık irtibata geçmesini desteklemeli ve kolaylaştırmalıdır;
- Kısıtlama veya güç, ancak ve ancak çocuğun kendisine veya başkalarına zarar verme yönünde yakın tehdit oluşturduğu durumlarda ve sadece tüm diğer kontrol yolları tüketildikten sonra kullanılabilir. Fiziksel, mekanik ve tıbbi kısıtlayıcılar dahil olmak üzere kısıtlayıcı ve güç kullanımı, tıp ve/veya psikoloji alanında uzman bir profesyonelin yakın ve doğrudan denetimi altında olmalıdır ve asla bir cezalandırma yolu olarak kullanılmamalıdır. Tesis personeli, uygulanabilir standartlar konusunda eğitim almalı ve kural ve standartlara aykırı olacak şekilde kısıtlayıcı veya güç kullanan personel uygun şekilde cezalandırılmalıdır;
- Disiplin tedbirleri çocuğun doğuştan sahip olduğu saygınlığın korunmasıyla ve kurum bakımının temel amaçlarıyla tutarlı olmalıdır; bedensel ceza, karanlık hücreye kapatma, tecrit veya tek başına oda hapsi ya da çocuğun bedensel veya zihinsel sağlığını veya esenliğini bozabilecek diğer cezalar dahil olmak üzere, ÇHS madde 37'yi ihlal eden disiplin tedbirleri kesin olarak yasaklanmalıdır;
- Her çocuk, esasa ilişkin hiçbir sansür olmaksızın merkezi idareye, adli makama veya diğer uygun bağımsız makama talepte veya şikayette bulunma ve verilen yanıtla ilgili olarak gecikmeksizin bilgilendirilme hakkına sahip olmalıdır; çocuklar bu mekanizmalar hakkında bilgi sahibi olmalı ve bu mekanizmalara kolay erişebilmelidir.
- Bağımsız ve yeterli müfettişlere, düzenli aralıklarla teftişler yapma ve kendi inisiyatifleriyle habersiz teftişler gerçekleştirme yetkisi verilmelidir; bu müfettişler tesisteki çocuklarla, gizliliğin sağlandığı bir ortamda konuşma ve görüşmeye özel önem vermelidir.

V. Çocuk adaleti örgütlenmesi

30. Önceki paragraflarda ayrıntılı olarak ele alınan ilke ve hakların tam olarak uygulanmasını sağlamak için, çocuk adaletinin idaresini sağlayacak etkili bir örgütlenmenin ve kapsamlı bir çocuk adalet sisteminin oluşturulması gereklidir. ÇHS madde 40(3)'de belirtildiği gibi, Taraf Devletler, ceza yasasıyla ihtilaf içindeki çocuklara özel yasaların, usullerin, otoritelerin ve kurumların oluşturulmasını desteklemeye çabalamalıdır.

Bu yasa ve usullerin temel hükümlerinin neler olması gerektiği yukarıdaki bu Genel Yorumda sunulmuştur. Ek ve diğer hükümler Taraf Devletlerin tasarrufuna bırakılmıştır. Bu ayrıca söz konusu yasa ve usullerin biçimleri için de geçerlidir. Bunlara (genel) ceza veya usul kanununun özel bölümleri altında yer verilebileceği gibi, çocuk adaletine yönelik ayrı bir yasa bünyesinde bir araya getirilmeleri de mümkündür.

Kapsamlı bir çocuk adalet sistemi ayrıca polis, yargı, mahkeme sistemi ve savcılık bünyesinde uzmanlaşmış birimlerin ve çocuğa yasal ve başka uygun yardım sağlayan uzmanlaşmış savunma vekilleri veya diğer temsilcilerin oluşturulmasını gerektirir.

31. Komite, Taraf Devletlere çocuk mahkemelerini ya ayrı birimler olarak ya da mevcut bölge/vilayet mahkemelerinin bir parçası olarak kurmalarını tavsiye etmektedir. Bunun pratik

nedenlerden dolayı hemen mümkün olmadığı yerlerde, Taraf Devletler çocuk adaleti davalarına bakmak üzere uzmanlaşmış hakimlerin veya sulh yargıçlarının görevlendirilmesini sağlamalıdır.

Buna ek olarak, denetimli serbestlik, danışmanlık veya gözetim gibi uzmanlaşmış hizmetlerin, gündüz tedavi merkezleri ve, gerekli yerlerde, suça itilmiş çocukların yatılı bakım ve tedavisine yönelik tesisler dahil uzmanlaşmış tesislerle birlikte kurulması gerekmektedir. Bu çocuk adalet sistemi içinde, tüm bu uzmanlaşmış birimlerin, hizmetlerin ve tesislerin faaliyetlerinin etkili koordinasyonu süreklilik arz eden bir şekilde desteklenmelidir.

Taraf Devletlerin raporlarının çoğuna bakıldığında, sivil toplum kuruluşlarının sadece çocuk suçluluğunun önlenmesinde değil, çocuk adaletinin uygulanmasında da önemli bir rol oynayabileceği açıktır. Komite, bu nedenle, Taraf Devletlere, kapsamlı çocuk adaleti politikalarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında bu kuruluşların aktif katılımını sağlamaya çabalamalarını ve bu katılım için gerekli kaynakları bu kuruluşlara sağlamalarını tavsiye eder.

VI. Farkındalık artırma ve eğitim

32. Suça itilen çocuklar çoğu zaman medyada negatif bir şekilde lanse edilirler ve bu da bu çocukların ve çoğu kez genel anlamda çocukların ayrımcı ve olumsuz stereotiplerinin çizilmesine katkıda bulunur. Suça itilen çocukların bu olumsuz takdimi ve kriminalizasyonu çoğu zaman çocuk suçluluğunun nedenlerinin yanlış temsiline ve/veya yanlış anlaşılmasına dayanır ve daha sert bir yaklaşımın gerekli görülmesiyle sonuçlanır (örn., sıfır tolerans, üçüncü suçta hapis, zorunlu cezalar, yetişkin mahkemesinde yargılanma, ve cezalandırma amacı güden diğer karşılıklar).

Çocuk suçluluğunun kökünde yatan nedenlerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak pozitif bir ortamın ve bu sosyal sorun için hakları temel alan bir yaklaşımın yaratılması için, Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen çocuklar için yapılacak işlemlerde ÇHS ruhuna ve metnine uygunluğu koruma ihtiyacı ve yükümlülüğü konusunda farkındalığı arttırmak için eğitsel ve/veya diğer kampanyaları gerçekleştirmeli ve desteklemeli ve/veya teşvik etmelidir. Bu kapsamda, Taraf Devletler milletvekillerinin, STK'ların ve medyanın aktif ve pozitif katılımını sağlamaya çabalamalı ve bunların ceza yasasıyla ihtilafa girmiş/giren çocuklara yönelik 'haklar-temelli' bir yaklaşımın daha iyi anlaşılmasını sağlama konusundaki çabalarını desteklemelidirler.

Çocukların, özellikle de çocuk adalet sistemiyle deneyimleri olmuş çocukların bu farkındalık artırma ve bilinçlendirme çabalarına katılımı büyük önem taşır.

33. Çocuk adalet sisteminin kaliteli idaresi için, kolluk ve yargı mensupları dahil olmak üzere tüm ilgili profesyonellerin, genelde ÇHS hükümlerinin içerik ve anlamı, özelde ise kendi günlük işleriyle doğrudan ilişkili olan hükümlerin anlam ve içeriği konusunda uygun eğitimi almaları elzemdir. Eğitimler sistematik ve süreklilik arz eden bir şekilde organize edilmeli, ilgili ulusal ve uluslararası yasal hükümler hakkında bilgilerle sınırlı olmamalıdır. Bu eğitimler, diğerlerinin yanında, çocuk suçluluğunun soysal ve diğer nedenleri, çocuk gelişiminin psikolojik ve diğer yönleri [kız çocuklarına ve etnik azınlık veya yerli halk gruplarına mensup çocuklara özel önem atfederek], gençlerin dünyasındaki kültür ve trendler, grup etkinliklerinin dinamikleri ve, özellikle adli kovuşturmayla başvurmadan uygulanabilecek tedbirler olmak üzere ceza yasasıyla ihtilafa düşmüş çocuklar için uygulanabilecek tedbirleri içermelidir (bakınız yukarıda Bölüm IV Kısım B).

VII. Veri toplama, değerlendirme ve araştırma

34. Komite, diğerlerinin yanında, çocuklarca işlenen suçların miktarı ve doğası hakkında, duruşma öncesi gözaltı uygulamasının kullanım sıklığı ve ortalama süresi hakkında, hakkında adli kovuşturmayla başvurulmasını gerektirmeyen tedbirler (yönlendirme) uygulanan çocukların sayısı, hüküm giyen çocukların sayısı ve bunlar hakkında kararlaştırılan müeyyidelerin doğası hakkında temel ve ayrıştırılmış verilerin olmamasından derin kaygı duymaktadır. Komite Taraf Devletleri çocuk adaletinin idaresinin uygulaması hakkındaki bilgilerle ilişkili olan ve ÇHS ilke ve hükümleriyle

tam uygunluk içinde çocuk suçluluğunun önlenmesini ve buna karşı etkili yanıtların verilmesini amaçlayan politika ve programların geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi için gerekli olan ayrıştırılmış verileri sistematik olarak toplamaya çağırılmaktadır.

35. Komite Taraf Devletlere çocuk adaleti uygulamaları hakkında ve ayrımcılık, toplumla yeniden bütünleşme ve mükerrer suç işleme ile ilgili tedbirler dahil olmak üzere özellikle alınan tedbirlerin etkinliği hakkında, tercihen bağımsız akademik kurumlarca gerçekleştirilecek düzenli değerlendirmeler yapmalarını tavsiye etmektedir. Örneğin çocuk adaleti uygulamasında ayrımcılığa varabilecek eşitsizlikler hakkında ve etkili yönlendirme programları ya da yeni ortaya çıkan çocuk suçluluğu faaliyetleri gibi çocuk suçluluğu alanındaki gelişmeler hakkında yapılacak araştırmalar, kritik başarı ve kaygı noktalarını ortaya koyacaktır. Çocukların, özellikle de çocuk adalet sistemiyle (belli kısımlarıyla) ilişkiye girmiş çocukların bu değerlendirme ve araştırmalarda yer alması önemlidir. Bu çocukların özel hayatlarının mahremiyeti ve yaptıkları işbirliğinin gizliliği tam saygı görmeli ve korunmalıdır. Bununla ilgili olarak, Komite Taraf Devletleri çocukların araştırmalara katılmasıyla ilgili mevcut uluslararası rehber ilkelere başvurmaya yönlendirir.
